

Csigi Júlia

Időutazás kutatói eszközökkel

Az Amrita Orientációs Baráti Kör vizsgálata a Wlislöcki Henrik Szakkollégium keretében

Bevezetés

A Pécsi Tudományegyetemen működő Wlislöcki Henrik Szakkollégium (WHSz) pályázati forrásból 2013-2015 között komplex, támogató rendszert működtet, elősegítve a PTE karain tanuló, főként cigány/roma származású hallgatók tanulmányi, szakmai előrehaladását. A szakkollégiumi program egyik fontos célkitűzése a hallgatók bevonása olyan tevékenységekbe, melyek hozzájárulnak a tudományos életben elvárt kompetenciák fejlesztéséhez. Többek között ezt a célt szolgálta az a komplex kutatás is, melyben a szakkollégisták különböző feladatokat ellátva vizsgálták az 1994-ben indult Amrita Orientációs Baráti Kör Egyesület (Amrita OBK) ezredforduló előtti időszakát. A vizsgált közösség kiválasztatását az indokolta, hogy egykori diákjai – a kutatást végző szakkollégistákhoz hasonlóan – szociálisan hátrányos helyzetű, többségében cigány származású tanulókként a magasabb végzettség megszerzésével igyekeztek a társadalmi hátrányaik áttörésére. A kutatócsoport sokoldalúan vizsgálta az „amritás” – befogadónak tételezett – közösség hatását az egykori diákok életútjának feltérképezésével. A kutatás azt is elősegítette, hogy a szakkollégisták olyan felnőttekkel ismerkedhettek meg, akik egy emberöltővel ezelőtt diákként a WHSz-hez hasonló közösséghez tartoztak, mely közösség hatással volt az életükre. Az Amrita és a Szakkollégium működését ugyanis egyaránt meghatározza/meghatározta a self-help szemléletű kortárs-közösség és az egyéni fejlődést komplex módon elősegítő, sokoldalú szolgáltatások biztosítása.

„Mindezzel kirajzolódik egy olyan egyedülálló kezdeményezés, melynek során a kutatást végző egyetemisták és segítők tudományos eszközökkel tekintettek rá egy olyan – hozzájuk hasonló – közösségre, mely valódi példaként, mintaadóként járt előttük. A vizsgálat a benne résztvevő diákokat felvértezte társadalmi folyamatok, közösségi rendszerek és személyes életutak tudományos igényű áttekintésének eszközeivel, és egyúttal saját, jelenlegi életük számára nyújtottak olyan példákat, melyeket ily módon megértve, értékelve irányadóvá válhatnak.” (Varga, 2015)

Tanulmányomban szeretném ezt a komplex – a kutatócsoportban „Amrita kutatás”-ként elnevezett –vizsgálatot bemutatni. A kutatás megvalósítási folyamata azért érdekes, mert mint „pedagógiai eszköz” szolgálta az egyre nagyobb számban bevonódó szakkollégisták fejlődését. Egyúttal tehát „akciókutatás”-ként is értelmezhető, hisz a megvalósítás 10 hónapja során a vizsgált szervezet és személyek „előbukkanása”, viszonyulásaik, valamint a kutatást végzők érdeklődése és igénye organikusan alakította a teljes kutatási programot. E mellett röviden kitérek majd az eddigi kutatási eredményekre is, megelőlegezve, kedvet hozva a kutatás egyes részeit szerkesztett kiadványba foglaló kötethez.¹

A kutatás körülményei

A kutatás Magyarország első tanoda jellegű közösségének – az Amrita Orientációs Baráti Kör Egyesületnek –induló éveit, szervezeti működését és mobilitási hatását tanulmányozta. A munkacsoport célként fogalmazta meg a Baráti Kör működésének feltérképezését az alapító személyek megkérdezésével és a fellelhető dokumentációk elemzésével, továbbá a szervezet eredményességének vizsgálatát az egykori diákok életút elemzésén keresztül. Vélhetően az Egyesület alapítása óta eltelt két évtized elég hosszú idő ahhoz, hogy a szervezet hatékonyságát vizsgálva releváns és valós adatok szülessenek. Napjainkban is több olyan komplex oktatási program kezdi meg működését Magyarországon, melyek egy része a hátrányos helyzetben élő gyermekek, fiatalok segítésére fókuszál. Az extrakurrikuláris projektek – melyek közé a tanoda típusú támogatás is tartozik –többsége rövid távú (1-2 éves) időszakra nyújt támogatást a pályázó szervezeteknek, intézményeknek, akik a rövid, sokszor szakaszos működés miatt nem rendelkeznek hosszú távú eredményességi mutatókkal (Fejes, 2014; Németh, 2013). A Szakkollégium kutatása egyrészt ennek hiánypótlásához járul hozzá az Amrita, mint befogadó közösség hatásvizsgálatán keresztül, mely igazolhatja az iskolán kívüli, civil kezdeményezések szükségességét. Továbbá a kutatás középpontjába állított szervezet gyakorlata jó példaként szolgál a napjainkban működő esélyteremtő, komplex programok – pl. tanodák, roma szakkollégiumok – megvalósítói és résztvevői számára.

A vizsgálati mintába az Amrita Egyesület egykori résztvevői és megvalósítói kerültek. A kutatócsoportnak nem volt módja a reprezentatív adatgyűjtésre, ez okból a vizsgálat a kvalitatív jellegéből fakadóan nem az általánosítható jelenségekre koncentrált, hanem az egyedi esetek alapos feltárására.

A kutatócsoport kiinduló feltevése, hogy az Amrita Egyesület civil szervezetként, működésével és tevékenységével tagjai számára nem csak időszakos segítséget nyújtott, hanem lehetőséget teremtett egy olyan közösség létrejöttére, melyben a tagok csoportközi kapcsolatai húsz év távlatában is fennmaradtak. Vagyis az Amrita támogatásai és szolgáltatásai nem csak azonnali segítséget jelentettek az egykori tagok számára, hanem későbbi életük meghatározó elemeivé váltak.

1 A kutatócsoport a vizsgálat tudományos eredményeit elsőként egy tavaszi konferencián – Horizontok és Dialógusok Nemzetközi Konferenciasorozat, PTE –, szimpóziumi keretek között prezentálta. Az eredmények részletes bemutatását a Wlislöcki Henrik Szakkollégium által kiadott Amrita az ezredfordulón c. tanulmánykötet foglalja össze, mely tartalmazza a vizsgált szervezet működésének több szempontú ismertetését.

A kutatócsoport a vizsgált terület feltárását sokféle megközelítésből – több kutatási módszer alkalmazásával – végezte a minél alaposabb átvilágítás érdekében. A dokumentelemzés a múlt mozzanatainak leírását, bemutatását segítette elő, ezen belül az egyesületi kiadványok (újságok, egyéb kiadványok), fotók a közvetett és közvetlen célok gyakorlati megvalósulására engedtek következtetni. A mélyinterjúk, életútinterjúk által kutathatóvá vált a válaszolók implicit gondolkodása, attitűdje, melynek középpontjában az Amrita, mint –az iskolai sikerességet befolyásoló– segítőszervezet, illetve az amritás identitás feltérképezése állt (N:10). Továbbá a vizsgálat során félig strukturált kérdőív kitöltetése segített választ adni olyan kérdésekre, melyek nem igényeltek bővebb kifejtést és számszerűsíthető adatokat mutattak (N:35). A kérdőív érintette a megkérdezettek mobilitási adatait (társadalmi, földrajzi), a vizsgált szervezet szolgáltatásainak megítélését, illetve a közösségben kialakult kapcsolatrendszert. Az adatfelvételre (a mélyinterjúk lekérdezésére és a kérdőívek többségének kitöltésére) a 2015 januárjában megrendezett „Amrita Nostalgia Találkozó” került sor. A kérdőív összeállítása és kitöltetése a Wislocki Henrik Szakkollégium nyolc hallgatójának bevonásával történt.

A kutatás folyamata

Az adatfelvételt négy hónap aktív, több szakaszból álló, előkészítő munka előzte meg. A kutatás előre haladtával folyamatosan bővült a kutatócsoport létszáma, melyben részt vettek a Wislocki Henrik Szakkollégium vezető oktatói, munkatársai, hallgatói, továbbá a Szakkollégiumhoz kötődő PhD hallgatók is. A kezdeti lépésként a kutatócsoport közösen kijelölte a vizsgálat fő fókuszait, és a módszertani keretekhez elkészítette a kutatás tízhónapos ütemezését. Ugyanekkor elindult az Amrita ezredforduló előtti tagjainak – egykori diákjainak, önkénteseinek, munkatársainak – megkeresése, illetve invitálása a januári „Amrita Nostalgia Találkozóra”. Közel száz cím került elő a dokumentációk átnézése során, melyek kiegészültek az új elérhetőségekkel. Mindehhez nagyban hozzájárult a Facebookon létrehozott „Amrita OBK az ezredforduló előtt” elnevezésű zárt csoport, melyhez „hólabda” módszerrel egyre többen csatlakoztak (N:100). Mindeközben megkezdődött a vizsgált szervezethez köthető dokumentumok (írásos anyagok, fényképek) feltárása, digitalizálása és tematizálása, melyet három szakkollégista végzett.

A következő szakaszban a folyamatosan bővülő kutatócsoport tagjai már az adatfelvétel előkészítésében vállaltak feladatokat. Ekkor csatlakozott a vizsgálatához egy egyetemi oktató, egykor amritás diák, aki elkezdte a kérdőíves adatfelvételbe bevont szakkollégisták kutatómódszertani felkészítését. Emellett PhD hallgatók bekapcsolódásával létrejött a mélyinterjúk elkészítéséért felelős csoport, melyben közös munkával, az egyéni vizsgálati szempontjaik figyelembevételével megalkották az adatfelvétel lépéseit, kérdéseit. A munka tehát mindvégig (2-3 fős) mikrocsoportokban zajlotta vizsgált terület különböző szempontú feltárásával, és bizonyos pontokon egyeztették a kutatók az előrehaladásukat, eredményeiket.

Az adatfelvétel a kutatás előkészítését követően, 2015. január végén zajlott le a kétnapos „Amrita Nostalgia Találkozó” keretében Pécsen, a vizsgált szervezet egykori vezetői, munkatársai, diákjai és a kutató szakkollégisták közös programján. A hétvégén a szakkollégisták mindegyike bevonódott a kutatásba azzal, hogy közösen készültek fel az amritások fogadására az eddig gyűjtött információk feldolgozásával, melyből kiállí-

tást is készítettek. Az érkező vendégeket ez a kiállítás „fogadta”, mely egyben segített emlékeik felelevenítésében. A szakkollégisták által készített – az Amrita OBK Egyesület működését, mindennapjait és tagjait bemutató – poszterek interaktív kiállításának „tartalmát” a találkozó folyamán kiegészíthették az amritás vendégek is. Így a közösen töltött hétvége során a kérdőívek kitöltésén és a mélyinterjúk elkészítésén kívül a kutatócsoportnak lehetősége volt a plakátokra írt friss információk összegyűjtésére. Az esemény második napján sor került egy kerekasztal beszélgetésre, melynek keretében tíz volt amritás személy osztotta meg a vizsgált szervezet közösségéhez és az egyéni életükhöz kapcsolódó személyes történeteiket. Ennek tartalmát a kutatócsoport fókuszcsoporthoz interjúként használta fel a vizsgálat során. Emellett a szakkollégisták közössége számára ez volt az a momentuma a kutatásnak, ahol közvetlen közelről szerezhettek sajátélményt az előttük járó generáció történeteiből.

A következő szakaszban a kutatási adatok feldolgozását, elemzését a különböző szempontok szerint kutató kiscsoportok együttműködve, de önállóan végezték. A közös konzultációk hozzájárultak a csoportok előrehaladásának nyomon követéséhez, illetve a kutatási célok szem előtt tartásához. A kutatás összetettségét mutatja a téma sokoldalú megközelítése, mely megmutatkozik a mikrocsoportok által vizsgált területek számbavételével:

- Az Amrita OBK Egyesület történetét és komplex tevékenységi körét egy PhD hallgató vizsgálta a dokumentumelemzés és a megvalósítókkal készített interjúk segítségével.
- A kutatócsoport fontosnak tartotta az amritás diákok életútjának társadalomföldrajzi szempontú feltérképezését, melyet öt szakkollégista készített különféle adatbázisok felhasználásával. Többek között az egykori diákok iskolai pályafutása is feltárássra került.
- Az Amrita OBK Egyesület, mint segítőszervezet hatását három PhD hallgató vizsgálta az életút- és fókuszcsoporthoz interjúk elemzése során.
- A kutatás kérdőíves vizsgálatát egy egyetemi oktató (egykori amritás tanuló) és nyolc szakkollégista végezte, mely középpontjában a mobilitási és attitűdbeli jellemzők álltak.
- Az Egyesület által szervezett projektszemléletű olvasótáborok pedagógiai szempontú feltárást, leírását egy PhD hallgató és két szakkollégista (egy BA és egy tanári MA képzésen tanuló hallgató) valósította meg.
- Egy PhD hallgató és egy szakkollégista tanulmányozása alapján készült el a Csodalámpa c. diáklap kvalitatívelemzése, mely rávilágított a kiadvány többfunkciós (pályaorientáló, kapcsolattartó) szerepére.
- Az Amrita OBK Egyesület közösségi programjairól több ezer fénykép, fotó maradt fenn, melyek ikonografikus értelmezéséről a szakkollégium közösségi koordinátora és két szakkollégista elemzése számol be.

Szemezgetés a kutatás eredményeiből

A következőkben a fent olvasott kutatási témák közül három részvizsgálat eredményének rövid bemutatására törekszem. A kutatás során elsőként a kutatási témát érintő szakirodalmi, továbbá a fellelhető írásos anyagok áttekintése valósult meg. Ezek számbavétele alapján elmondható, hogy Magyarországon az iskolán kívüli, komplex támogató-közösségek elsőként a rendszerváltást követően indultak el civil szervezetek kezdeményezésére, helyi igényekre reflektálva. Kutatások hívták fel a figyelmet arra a tendenciára, miszerint a középfokú intézményekbe bejutott, legfőképpen a kistalváiban élő roma/cigány származású fiatalok magas arányban morzsolódnak le az oktatás első tanévében (Forray, 2003; Liskó, 2002). Az iskolai lemorzsolódás arányának csökkentése érdekében kezdte meg tevékenységét a pécsi Amrita OBK Egyesület a 90-es évek elején. A szervezet alapvető célként fogalmazta meg egy olyan támogatói környezet megteremtését, aminek révén a tanulók kortársaikkal közösen eljuthatnak a magasabb iskolai végzettség megszerzéséig. Az amritás diákok Pécs környező középfokú oktatási intézményeiben vagy felsőoktatásában tanultak, vagy a Dél-Dunántúl kistélepléseiben található általános iskolákból készültek középfokú intézményekbe. A már Pécsre került fiatalok az iskolán kívüli időszak jelentős részét az egyesület befogadó és családi szinterein töltötték, a Pécsre készülő pedig hétfőre vagy nyári táborokban találkoztak idősebb társaikkal. Az Amrita Orientációs Baráti Körben fontos szerepet játszott egy „self-help”² szemléletű kortárs közösség kialakítása, mely nagyban segítette a tanulók lemorzsolódásának csökkentését, illetve a tehetséggondozást (Varga, 1999). Az Egyesület mindennapjaiban az egyén képességeinek, tudásának és identitásának formálásán túl fontos szerepet játszott az új, kortárs közösséghez való tartozás, a közösségtudat kialakítása, mely a diákok társadalmi kapcsolatainak (kapcsolati hálójának) erősítését eredményezte. A családtól messze tanuló fiatalok olyan megtartó, motiváló közösséghez tartozhattak, melyben hasonló tapasztalatokkal rendelkező társaikkal köthettek barátságokat, ezzel pótolva a családi közeget. Az Egyesület megvalósítói ennek tudatában törekedtek a családi légkör kialakítására, és a diákok egyéni szükségleteinek betöltésére. Az amritás diákok a tanulás mellett hetente megrendezett programokon vehettek részt (diáklklub, kulturális programok, nyelvórák, pályaorientáció), melyek még jobban összekovácsolták a közösséget. A diákok szerkesztésével elindult az Egyesület diáklapja, a Csodalámpa c. újság, mely kéthavonta jelent meg egyre nagyobb számban. A lapszámok – a pályaorientáció mellett a falvakban élő, 7-8. osztályos tanulókkal való kapcsolattartás fontos eszközét jelentették (Derdák-Keczer-Varga, 1995).

Az Amrita OBK több olyan tevékenységet is folytatott, amely meghaladta a diákszervezet kereteit. A Baráti Kör megvalósítói létrehozták a Galilei Alapítványt, mely a szakemberek munkájának szervezését (a különböző iskolákban, óvodákban folytatott nyelvi felzárkóztató, valamint cigány nemzetiségi programok koordinálását), a tehetsé-

- 2 A Baráti Kör szakmai koncepciójának kialakításában fontos szerepet töltött be a self-help csoportok külföldi és hazai szakirodalmi, melyek az önségitő csoportokat azonos problémával küzdő, kölcsönös segítségnyújtáson és felelősségvállaláson alapuló közösségekként definiálták (Gerevich, 1983). Az önségitő csoportok tagjai átélik az azonos problémákkal, nehézségekkel küzdő személyek segítségnyújtását, támogatását, így a közösség lehetőséget biztosít az egyéni léteiről és szerepekről való kilépésre, a problémák közösségen belüli megosztása pedig a valahová tartozás érzését erősíti (Rácz, 2008).

Buzás Géza

Romológia BA, WHSZ tag, PTE BTK

Ne felejtjük el, hogy ez egy roma, cigány szakkollégium. Amit én kötelezővé tennék, azok a cigány nyelvek. Értéket tud adni az identitásban, ha valaki a nyelvét megtanulja. Szerintem ehhez mindenkinek lenne kedve. A cigány kultúra hasonlóképpen fontos. Pesten van sok roma kultúrával kapcsolatos rendezvény, amikre én önerőmből megyek fel – kiállítások, konferenciák, stb. Jó lenne ezekre együtt elmenni.

ges diákok kiválasztását, illetve a kutatások, szakmai anyagok, könyvek megjelentetését végezte (Varga, 1999). E mellett az Amrita OBK Egyesület volt az egyik szervezője és alapítója a 13 évig működött Collegium Martineum elnevezésű márfai cigány középiskolai kollégiumnak.

Az Egyesület 1993 és 2000 között vizsgált időszakában több mint száz hátrányos helyzetű fiatal komplex segítése, esélyteremtése valósult meg, melynek háttérében a Soros Alapítvány éveken át tartótámogatása állt. Az Amrita kutatás első eredményei azt mutatják, hogy az Egyesületben működő közösség inkluzív szemléletmódja és az ehhez hozzárendelt gyakorlati eszközök tényleges esélyeket tudtak biztosítani a hátrányos helyzetben lévő fiatalok számára.

A vizsgálat empirikus adatait a kérdőívek és a mélyinterjúk szolgáltatták. A kutatócsoport egyik mikrocsoportja az interjúk elemzésénél az Amrita OBK Egyesület, mint segítőszervezet szerepét tárta fel a megkérdezettek narratíváiban (az Atlas.ti szoftver segítségével). Az adatok során láthatóvá vált, hogy a megkérdezettek az életükkel kapcsolatban milyen hátrányokat említettek meg leginkább (érzelmi, anyagi, pragmatikus), illetve milyen támogatást kaptak, melyekkel az általuk megemlélt hátrányokat, kudarcokat sikerült leküzdeniük. A válaszolók interjúiban legnagyobb mértékű hátrányt az érzelmi hátrányok mutatták (a családi élettérhez köthetően szocio-ökonomiai státusz-ból fakadóan), melyet az anyagi hátrányok követtek. A támogatás tekintetében szintén jelentős mértékben az érzelmi támogatás mutatkozott, melyben kiugróan magas szerepet kapott a segítőszervezet szerepe. Az összesített kódok elemzése során láthatóvá vált, hogy a támogatószervezetnek, mint az életút alakulását befolyásoló ágensnek van a legkiemeltebb szerepe az interjúalanyok elbeszéléseiben. A segítőszervezet – a kapott eredmények alapján – hatékonyan reagált és reflektált az interjúalanyok egyéni szükségleteire, pontosan azokon az élettereken avatkozott be és lendítette tovább a megkérdezett személyeket, ahol szükségük volt rá (Csigi–Serdült–Trendl, 2015).

A kutatás kérdőíves vizsgálata jól kiegészítette a mélyinterjúk eredményeit. A kérdőívek elemzése során feltérképezhetővé váltak a kitöltők mobilitási jellemzői és az Amrita közösséggel kapcsolatos megítélésük. A megkérdezettek több mint 60 százaléka felsőfokú diplomával, 30 százalékuk gimnáziumi vagy technikumi végzettséggel rendelkezett, így a válaszolók nagy részénél teljesül a szervezet továbbtanuláshoz köthető célkitűzése (Boros, 2015).

A Baráti Kör működését alapvetően befolyásolta a self-help szemléletű kortárs közösség kialakítása. Ez okból a kutatócsoport a kérdőív segítségével szeretne volna meg tudni, hogy milyen erős kötődésű ismeretségek, barátságok szövődtek az Egyesületben. A kitöltők 77 százaléka kötött szorosabb barátságot a vizsgált közösségen belül, illetve a válaszolók 71 százaléka a mai napig tartja a kapcsolatot valamely amritás társával, mely – két évtized távlatából is – jól mutatja a Baráti Kör közösségteremtő erejét. A közösség fontosságára utal annak a kérdésnek az eredménye is, mely kapcsán a válaszadók azokat a tényezőket jelölték meg, amikben leginkább támogatást kaptak a vizsgált szervezettől. A legtöbb kitöltő a táborozási lehetőséget érezte a legfontosabb segítségnyújtásnak, mely a közösségépítés lényeges helyszíne volt. Azonban érdekes, hogy a táborozás után a megkérdezettek többsége az érzelmi támogatás egyes tényezőit emelték ki jelentős támogatási tényezőként, mely összefüggést mutat a mélyinterjúk eredményeivel (kategóriák: „bíztak bennem”; „meghallgattak”; „baráti kört jelentett az életemben”) (Boros, 2015).

Az empirikus vizsgálat eddigi eredményei azt mutatják, hogy az Amrita OBK Egyesület meghatározó módon járult hozzá jó néhány hátrányos helyzetű, roma/cigány származású személy életéhez. Az egykori amritás diákok között mára már többen jó szakmával vagy felsőfokú végzettséggel rendelkeznek és sokféle munkakörben/pályán dolgoznak, illetve sikeresen integrálódtak a társadalomba megtalálva családi és munkahelyi sikereiket.

Kitekintés

A 21. században az EU-s pályázati forrásoknak köszönhetően egyre több extrakurrikuláris oktatási program működik Magyarországon a társadalmi hátrányban lévő fiatalok támogatása céljából. Ilyen kezdeményezések az iskolán kívüli tanoda jellegű közösségek, melyek a közoktatásban tanuló hátrányos, halmozott hátrányos és/vagy cigány/roma származású tanulókra fókuszálnak, illetve ennek folytatásaként értelmezhető a felsőoktatásban működő roma szakkollégiumok tevékenysége. Az említett szervezetek közötti kapcsolat többféle formát ölthet, mely a két szintér közötti viszonyt erősíti. Nem csak a tanodákat látogató diákok szempontjából lényeges a szakkollégiumok működése, hanem a szakkollégistáknak is esélyt teremt a valós kortárs-segítésre. A tanoda típusú közösségek lehetőséget nyújtanak a szakkollégisták minta-közvetítő, transzlátor szerepének betöltésére, amelyben a hallgatók hiteles mintát és tanácsokat adhatnak a tanulók számára.

Ez okból lényeges, hogy a napjainkban működő tanodák és roma szakkollégiumok a társadalmi befogadást elősegítő szemléletmóddal és ennek megjelenését elősegítő módszertárral rendelkezzenek a valós társadalmi mobilitás elősegítése érdekében. Az Amrita OBK Egyesület szervezeti működésének feltárása és hatásvizsgálata egy újabb, eredményes inkluzív gyakorlatbemutatásához járul hozzá, mely jó példa lehet a különböző oktatási kezdeményezések számára.

Irodalomjegyzék

- Boros Julianna (2015): Kérdőíves vizsgálat az Amrita OBK Egyesület tagjaival – tapasztalatok és eredmények. In: Varga Aranka (szerk.): *Amrita az ezredforduló előtt*. PTE BTK NTI, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlislócki Henrik Szakkollégium, Pécs. (megjelenés előtt)
- Csigi Júlia – Serdült Sára – Trendl Fanni (2015): Amrita OBK Egyesület a mélyinterjúk tükrében. Rendszer- és életútvizsgálat tapasztalatai. In: Varga Aranka (szerk.): *Amrita az ezredforduló előtt*. PTE BTK NTI, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlislócki Henrik Szakkollégium, Pécs. (megjelenés előtt)
- Derdák Tibor –Keczer Zoltán –Varga Aranka (1995): Tehetséggondozó kollégium itt és most. *Család, Gyermekek, Ifjúság*, 8. 93-101. Internetes elérhetőség: issuu.com/csagyi/docs/csagyi_1995_3-4[2015. 05. 11.]
- Fejes József Balázs (2014): Mire jó a tanoda? *Esély*, 26. 4. sz. 29–56.
- Forray R. Katalin – Hegedűs T. András (2003): *Cigányok, iskola, oktatáspolitikai*. Oktatáskutató Intézet, Új Mandátum Kiadó, Budapest.
- Gerevich József (1983): *Terápiák társadalma – társadalmak terápiája. Változatok a „kakukkfészkekre”*. Magvető Kiadó, Budapest.
- Liskó Ilona (2002): *Cigány tanulók a középfokú iskolákban*. Kutatás Közben sorozat, 234. sz. Oktatáskutató Intézet, Budapest.
- Németh Szilvia (2013, szerk.): *Tanoda-kutatás és fejlesztés 2012/2013. Zárótanulmány*. Vitaanyag. T-TUDOK, Budapest.
- Rácz József (2008): *Az esélyteremtés új útjai: kortárs és sorstárs segítséssel szerzett tapasztalataink*. Szakmai Forrás Sorozat. Nemzeti Drogmegelőzési Intézet –L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- Varga Aranka (1999): Amrita – egy diák-társadalmi szervezet. *Tanít-tani*, 9. sz. 56-64.
- Varga Aranka (szerk., 2015): *Amrita az ezredforduló előtt*. PTE BTK NTI, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlislócki Henrik Szakkollégium, Pécs. (megjelenés előtt)